

SADRŽAJ

1. UVOD	11
1.1. ZNAČAJ I ULOGA ITS-a U SAOBRAĆAJU I TRANSPORTU	11
1.2. OSNOVNI POJMOVI ITS-a	14
1.3. KONCEPT RAZVOJA ITS-a	16
1.3.1. Sistemski koncept razvoja ITS-a	17
1.3.2. Politika razvoja ITS-a	21
1.4. EFEKTI ITS-a	27
1.4.1. Pобољшanje performansi klasičnog sistema primjenom ITS-a.....	28
1.4.2. Identifikacija koristi u primjeni ITS-a.....	30
2. IZGRADNJA ITS-a	51
2.1. IDENTIFIKACIJA ZAHTJEVA KORISNIKA ITS-a	51
2.2. ŽIVOTNI CIKLUS ITS-a.....	56
2.3. EVALUACIJA ITS-a	57
2.4. TEHNIČKE KOMPONENTE ITS-a	59
2.5. ARHITEKTURA ITS-a	60
2.5.1. Pojam i definicija arhitekture ITS-a	60
2.5.2. Načela arhitekture ITS-a.....	63
2.5.3. Interoperabilnost arhitekture ITS-a	64
2.5.3.1. Logička arhitektura ITS-a	65
2.5.3.2. Fizička arhitektura ITS-a	69
2.5.4. Tipovi arhitekture ITS-a.....	70
2.6. NUČNO - TEHNOLOŠKE KOMPONENTE ITS-a	74
2.6.1. Saobraćajna nauka i inženjerstvo	74
2.6.1.1. Umjetna inteligencija (AI).....	75
2.6.1.2. Relacije između umjetne (AI) i prirodne inteligencije	77
2.6.1.3. Koncept inteligentnog agenta	79
2.6.1.4. Meko izračunavanje	80
2.7. TEORIJA SISTEMA I KIBERNETIKE.....	80
2.8. MODELOVANJE KOMPLEKSNIH SISTEMA	82
2.9. POJAM I VRSTE VOĐENJA.....	83
2.10. ADAPTIVNO VOĐENJE PROTOKA VOZILA	85
3. INFORMACIONE TEHNOLOGIJE U SAOBRAĆAJU I TRANSPORTU	87
3.1. INFORMACIJA U SAOBRAĆAJU I TRANSPORTU	87
3.2. TRANSPORTNI INFORMACIONI SISTEMI - TIS	93
3.2.1. Hardver TIS-a.....	97
3.2.2. Telekomunikacioni link	98
3.2.3. Upravljački softver	99
3.2.4. Princip rada TIS-a	100
3.2.5. Postojeći transportni informacioni sistemi - TIS	104
3.2.5.1. Volvo Dynafleet transportni informacioni sistem-TIS	104
3.2.5.2. Digitalni tahograf.....	108
3.2.5.3. Sistem za mjerenje potrošnje dizel goriva.....	114

3.3.	GIS – GEOGRAFSKI INFORMACIONI SISTEM.....	120
3.4.	INFRASTRUKTURA ITS-a (GSM - SMS - GPRS).....	129
3.4.1.	GSM - Globalni sistem mobilnih komunikacija	129
3.4.2.	SMS - Sistem kratkih poruka.....	130
3.4.3.	GPRS - Globalni bežični prenos podataka.....	130
3.5.	GLOBALNI NAVIGACIONI SATELITSKI SISTEMI	132
3.5.1.	GPS - Američki globalni navigacioni satelitski sistem	132
3.5.1.1.	Princip rada GPS-a.....	134
3.5.1.2.	Tehnike poboljšanja funkcije GPS-a	139
3.5.2.	GLONASS – Ruski globalni satelitski navigacioni sistem	144
3.5.3.	GALILEO - Evropski globalni navigacioni satelitski sistem	145
4.	PRIMJENJENE TEHOLOGIJE ITS-a.....	147
4.1.	FUNKCIONALNA PODRUČJA ITS USLUGA.....	147
4.1.1.	Informisanje putnika - Treveler Information	147
4.1.2.	ITS usluge predputnog informiranja – PTI	150
4.1.2.1.	Zahtjevi korisnika i interesi stakeholdera za PTI	151
4.1.2.2.	Funkcionalna specifikacija PTI usluga	153
4.1.2.3.	Tehnološki procesi u sistemu – PTI	154
4.1.3.	ITS usluge putnog informisanja vozača – ODI.....	156
4.1.4.	ITS usluge putnih informacija u javnom prevozu – OPI	159
4.1.5.	Vlastite informacijske usluge - PIS	162
4.1.6.	Usluge rutnog vodiča i navigacije - RGN	163
4.1.6.1.	Ciljevi ITS rutnog vodiča i navigacije – RGN	163
4.1.6.2.	Struktura ITS-a za rutiranje i navigaciju vozila	166
4.1.6.3.	Primjena GPS i DGPS u ITS aplikacijama rutnog vodiča.....	171
4.1.7.	ITS usluge vođenja saobraćajnog toka - MT (Manage Traffic).....	174
4.1.7.1.	Adaptacija opštih modela saobraćajnog toka	178
4.1.7.2.	Višerežimski modeli u kontekstu ITS-a.....	180
4.1.7.3.	Tipovi i posljedice zagušenja	182
4.1.7.4.	Individualno i centralno upravljanje protokom	184
4.1.7.5.	Šok valovi u saobraćajnom toku	185
4.1.7.6.	Koncept virtuelnog putnog voza	186
4.1.7.7.	Upravljanje protokom na semaforizovanim raskrsnicama	187
4.1.8.	Upravljanje u gradskom saobraćaju sa prioritetima javnog prevoza ..	189
4.1.9.	Upravljačko kontrolni centri u gradskom prevozu putnika - G3.....	190
4.1.9.1.	Sistem kontrole procesa i bezbjednosti vozila	192
4.1.9.2.	Primjena G3 sistema u procesu JGTP-a.....	192
4.1.9.3.	Elektronski sistem naplate usluge u JGTP	201
4.1.10.	ITS vođenje saobraćajnog toka - TC (Traffic Control)	242
4.1.11.	Upravljanje incidentima u saobraćaju	244
4.1.12.	Inteligentne saobraćajnice	251
4.1.13.	Inteligentna vozila	256
4.1.14.	Hitne službe	273
4.2.	PRIMJENA ITS-a NA PUTEVIMA.....	274
4.2.1.	Primjena ITS sistema na auto-putevima.....	274
4.2.1.1.	Kriteriji uspostave promjenjive saobraćajne signalizacije.....	276

4.2.1.2.	Kriterijum za uspostvu ITS-a za mjerenje protoka.....	280
4.2.1.3.	Stanice za mjerenje meteo-uslova okoline (MS) i puta (SD) .	282
4.2.1.4.	Detektori ograde puta	284
4.2.1.5.	Sistemi radio-komunikacija i ozvučenja u tunelima	284
4.2.2.	Vaganje u pokretu (WIM)	285
4.2.3.	Zahtjevi za ostalim ITS sistemima na vangradskim dionicama puta ...	286
4.2.4.	ITS-a tehnologije na vangradskim dionicama puta	287
4.2.4.1.	Oprema naplatnih objekata.....	288
4.2.4.2.	Oprema dionice auto-puta bez objekata.....	289
4.2.4.3.	Oprema pratećih uslužnih objekata	290
4.2.4.4.	Oprema mostova i vijadukta	291
4.2.4.5.	Oprema dionica sa trećom trakom za spora vozila	292
4.2.4.6.	Oprema tunela	293
4.2.4.7.	Oprema čvorova	295
4.3.	ITS U FUNKCIJI TRANSPORTNIH TERMINALA.....	298
4.3.1.	Inteligentni transportni terminali	298
4.3.2.	ITS adaptivna vođenja procesa u terminalima.....	300
4.3.3.	ITS adaptacija postojećih informacijskih sistema	302
4.3.4.	Tehnologije praćenja transportnog procesa.....	304
4.3.4.1.	Bar kod	304
4.3.4.2.	RFID – Radio Frekventna Identifikacija	307
4.3.5.	EDI - Elektronska razmjena poslovnih informacija.....	312
5.	ITS NACIONALNA BEZBJEDNOST I ZAŠTITA.....	319
5.1.	NACIONALNA BEZBJEDNOST I ZAŠTITA PODRUČJA ITS-a	319
5.2.	ITS BEZBJEDNOSNA SUPERVIZIJA I NADZORA INCIDENTA.....	320
5.3.	CENTAR ZA UPRAVLJANJE I OPERACIJE U SAOBRAĆAJU	326
5.4.	SISTEMI ELEKTRONSKOG PLAĆANJA I REGULISANJE SAOBRAĆAJA.....	333
5.5.	BEZBJEDNOSNI MODELI UPRAVLJANJA TRANSPORTOM ROBE.....	338
	SKRAĆENICE	342
	Spisak slika.....	345
	Spisak tabela.....	349
	LITERATURA.....	350